

Zoas - Vala alebo Štyri Zoas

zobcový stĺp - rostrálny stĺp

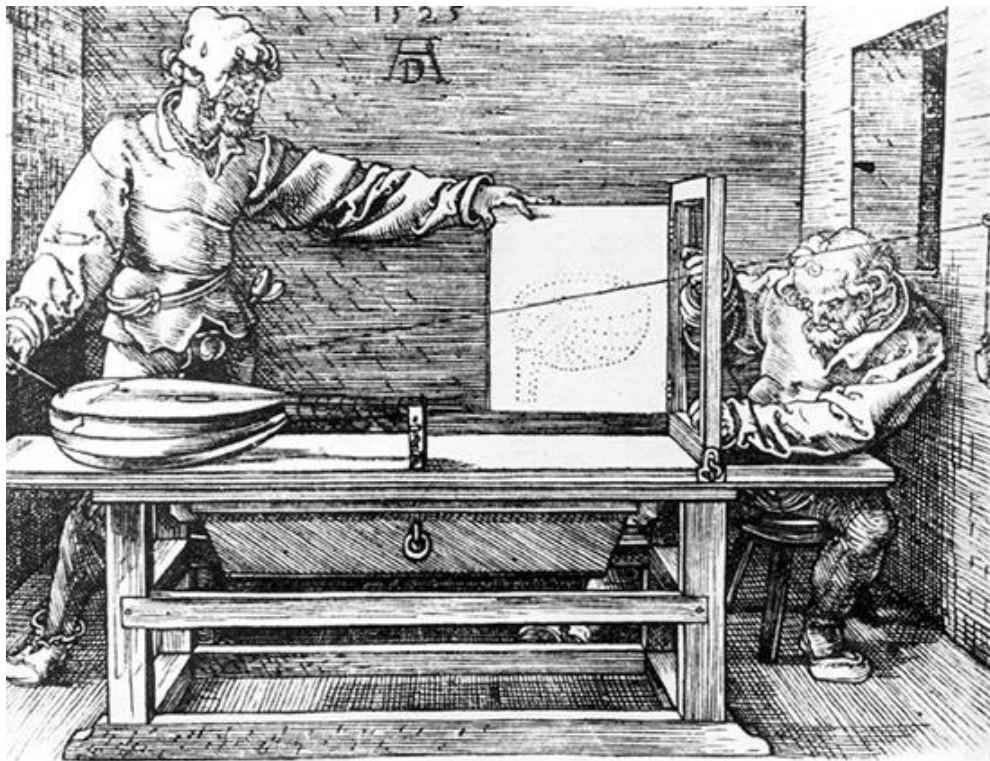
Zobor pri Nitre - pozri kamaduli; Slovensko

[https://sk.wikipedia.org/wiki/Zobor_\(vrch\)](https://sk.wikipedia.org/wiki/Zobor_(vrch))

zobrazenie - forma neverbálnej reprezentácie, pri ktorej sú obrazy považované za životaschopnú náhradu za veci videné; zobrazenie používa rôzne materiály a techniky, ako je maľba, kresba, mozaika, gobelín, vitráž, koláž alebo výtlačky (vrátane filmu a fotografie), sochárske trojdimenzionálne i dvojrozmerné techniky (socha, reliéf) a d'.; zobrazenie môže byť faktografické alebo fiktívne, doslovné alebo metaforické, realistické alebo idealizované a v rôznych kombináciách; idealizované zobrazenie sa nazývajú aj schematické alebo štylizované; vyjadruje sa prostredníctvom *ikon*, *diagramov* a *máp*; štýl zobrazenia môže byť v rôznej miere *abstraktný* alebo *realistický*; realistické zobrazenie vychádza z podobnosti s objektom, ale sama podobnosť ako triviálny rozlišovací rys nestačí; teoretici umenia sa snažili stanoviť, akého druhu sú podmienky podobnosti, alebo hľadali spôsoby, ako vytvoriť systém grafických symbolov, na ktorých je podobnosť založená; v *dejinách umenia* existuje rad pokusov o dosiahnutie podobnosti pri zobrazení; zvyčajne sa spájajú so snahami pomenovanými je *realizmus*, *naturalizmus* a *iluzionizmus* (pozri *tromp l'oeil*); podľa historika umenia Ernsta Gombricha snaha o ilúziu sa opiera o inštinkty zrakového vnímania, pri ktorých oko vraj nemôže odolať hľadaniu podobností; podľa Roberta Hopkinsa, Flinta Schiera a Kendalla Waltona dôležitú úlohu pri podobnosti hrajú aj širšie psychologické faktory, ako je fantázia, skúsenosť a poznanie; každý z nich poskytuje ďalšie faktory na pochopenie alebo výklad obrazovej dôveryhodnosti

<https://en.wikipedia.org/wiki/Depiction>

[https://en.wikipedia.org/wiki/Representation_\(arts\)](https://en.wikipedia.org/wiki/Representation_(arts))

A. Dürer: Zobrazovanie je viac meranie ako kaukliarstvo (drevoryt, 1525)

zobrazenie dva D - 2D

zobrazenie transparentné - transparentné zobrazenie

zobrazenie tri D - 3D

Zocchi Cesare - (†1922); známy taliansky sochár 19.-20.st.; pozri *talianski sochári 19.st.*, *talianski sochári 20.st.*

http://it.wikipedia.org/wiki/Cesare_Zocchi

C. Zocchi: Strenutie Vergília a Sordella v očistci (detail pomníka Danteho v Trento, Taliansko, 1896)

Zocchi Giuseppe - (†1767); taliansky maliar a grafik, aktívny vo *Florencii* a najlepšie známy pre svoje *veduty* miest; pozri *talianski maliari 18.st.*, *florentskí maliari*, *talianski grafici*, *talianski návrhári*

https://en.wikipedia.org/wiki/Giuseppe_Zocchi

<https://www.google.sk/search?q=Giuseppe+Zocchi&espv=2&biw=1844&bih=995&tbm=isch&tbo=u&source=univ&sa=X&ved=0CB0QsARqFQoTCKL1taeggMgCFQW5FAodOhsKWg>

<https://www.google.sk/search?q=Giuseppe+Zocchi&espv=2&biw=1856&bih=995&tbm=isch&tbo=u&source=univ&sa=X&ved=0ahUKEwjU2YDRtYzOAhVJ1hQKHfkVA7sQsAQIHA>

<https://www.behance.net/gallery/6933013/ZOCCHI-COLLECTION-Thyssen-Bornemisza-Museum>

G. Zocchi: Pohľad na rieku Arno vo Florencii (l. pol. 18.. st.)

G. Zocchi: Veduta Firenze s Ponte Santa Trinita (18.. st.)

G. Zocchi: La Plaza de la Señoría de Florencia (1.pol.18.st.)

G. Zocchi: La Real Villa di Cerreto (1744)

G. Zocchi (návrh): Alegória architektúry a mechaniky (detail, pietra dura, 18.st.)

Zoffany Johann - (†1810); nemecký neoklasicistický maliar, aktívny hlavne v Anglicku; v neskoršom období svojho života maľoval obrovské obrazy s veľkým počtom postáv, ktoré bolo možné identifikovať, a umeleckých diel (porovnaj *maľované galérie*); pozri *anglickí maliari 18.st.*, *nemeckí maliari 18.st.*, *anglickí maliari 19.st.*, *nemeckí maliari 19.st.*

https://en.wikipedia.org/wiki/Johann_Zoffany

J. Zoffany: Autoportrét (vanitas, 1776)

J. Zoffany: Tribúna v Uffizi (konverzačný kus, 1772-1777)

J. Zoffany: Charles Townley a priatelia v jeho knižnici (konverzačný kus, 1782)

J. Zoffany: Portréty akademikov Kráľovskej akadémie (konverzačný kus, 1771-1772)

J. Zoffany: Sir Lawrence Dundas a jeho vnuk Lawrence (maľovaná galéria, 1775)

J. Zoffany: Vnímová rodina (vodná hudba, 1780)

zograf – z bulhar.; maliar ikon

Zohar - *Kniha Zohar*

zombie - z kreolského zombi - „duch, duch mŕtveho“; alebo zo slova afrického jazyka kimbundu: nzùmbe – „mŕtvy duch“

1. africký kult uctievania *hada*

2. oživená *mŕtvola*; porovnaj *upír*

-už od počiatku dejín ľudí, existujú dôkazy, že ľudia verili, a báli sa, že sa mŕtvi môžu vrátiť a môžu škodiť živým; v hroboch rôznych kultúr boli zosnulým zviazané telá; avšak nie je celkom jasné, či išlo o špeciálnu liečbu, alebo dokonca popravu zločincov; v 18.st. narastal aj v stredoeurópskej populácii strach z návratu mŕtvych; bdenie pri lôžku mŕtveho by malo zaistiť, aby nebol zabitý zdanlivo mŕtvy; to nebolo nezvyčajné, pretože metódy, ktoré určujú smrť, boli menej spoľahlivé ako dnes; obrázok alebo názov zombie vstúpil do kultúrnych dejín v Spojených štátoch, keď v 1915-34 okupovali Haiti; ako románová postava predstavuje oživenú mŕtvolu alebo dušu zbavenú prírodného tela; obyčajne odkazuje na typ nemŕtvych povolaných späť do života s mystickými príznakmi ako čarodejníctva; od 19.st. sa predstava zombie tešila pozoruhodnej popularite, a to najmä v folklóre Európy a Ameriky; okolo roku 1920 vzniká termín zombie, ktorý sa šírila vďaka americkým komiksom; podľa definície francúzskeho etnológa Michela Leirisa zombie sú „osoby, ktoré pochovali a potom vykopali a zobudili, a oni v stave bezvedomia sú poslušné ako ťažné zvieratá; termín zombie je často používaný pri označení zhypnotizovaného jednotlivca, ktorému chýba vedomie, ale stále schopný reagovať na podnety okolitého prostredia

-podľa legendy zombie sú žijúce mŕtvolky, ktoré vstávajú zo svojich hrobov oživené kúzelníkmi voodoo zvyčajne pre nejaké diabolské účely; väčšina obyvateľov Haiti v existenciu zombie hlboko verí; haitský psychiater Dr. Lamarque Douyon, ktorý vyštudoval v Kanade, sa v stredisku psychiatrie a neurológie v Port-au-Prince od roku 1961 vedecky zaoberal všetkými správami o zombie; bol presvedčený, že množstvo správ o zombie je reálna, ale nebol schopný nájsť vedecké zdôvodnenie tohto javu; síce neveril, že zombie sú oživené mŕtvolky, ale preto pre neho tento jav nebol o nič menej zaujímavý; zastával hypotézu, že zombie len vyzerajú ako mŕtvi zrejme pod vplyvom nejakých drog, ktoré silne spomaľujú metabolické procesy; zombie sú potom pochovaní a niekedy sa ich podarí znovu prebudiť k životu; Douyon chcel nájsť etnobotanika, odborníka cez tradičné liečiteľstvo, ktorý by mu pomohol nájsť na Haiti rastliny, ktorých alkaloidy vyvolávajú stav zombie; záujem o lekárske využitie drog, ktoré môžu výrazne obmedziť metabolizmus, viedol k vytvoreniu skupiny, ktorú neskôr viedol Dr. Nathan Kline, psychiater z New Yorku a priekopník psychofarmakológie; výskum začal v roku 1982 a najprv viedol do Harvardského botanického múzea, jedného z popredných inštitúcií vo svete v odbore etnobiologie; jeho riaditeľ, profesor biológie Richard Evans Schultes, strávil trinásť rokov v trópoch, kde študoval tradičné liečiteľstvo rôznych domorodcov; jeho zrejme najznámejší prác bol objav jedu kurare, ktorý domorodci v povodí Amazonky používali k usmrteniu svojich obetí; Richard Evans Schultes bol rodeným terénnym výskumníkom, avšak bol v tom čase príliš zaneprázdnený; preto odporučil iného etnobiológa, Wade Davis; ten mal v tom čase 28 rokov a doktorát z biológie; vyrastal v borovicových lesoch Britskej Kolumbie a na Harvardskú univerzitu prišiel v roku 1971; študoval u profesora Schultesa a pod jeho vplyvom sa rozhodol odísť do Južnej Ameriky študovať miestnej rastliny; Schultes vyslal Davis do dažďových pralesov Amazonky a požiadal ho, aby vyskúšal ayahuasca, silné halucinogénne víno; ako Wade Davis neskôr uviedol, pozvanie na expedíciu do Haiti pred ním otvorilo nový svet; nič nevedel o afrických tradíciách, ktoré sa stali základom kultúry na Haiti, a samozrejme na žiadne zombie neveril a všetky správy považoval iba za povery a výmysly; Davis bol prekvapený súdržnosťou haitskej spoločnosti; zistil, že na ostrove sa takmer nevyskytuje kriminalita, sociálny chaos, ani žiadne zneužívanie drog alebo alkoholu, ako bolo bežné na iných karibských ostrovoch; kultúrne bohatstvo a súdržnosť spoločnosti zrejme vychádzali z pohnutej histórie ostrova; počas francúzskej okupácie koncom 18.st. vstúpilo na ostrov asi 370 tisíc otrokov z Afriky; v roku 1791 sa čierni otroci vzbúрили a vytvorili tajné skupiny; vyhnali francúzskych majiteľov plantáží a úspešne odrazili útoky jednotiek Napoleonovej armády, ktoré mali revoltu potlačiť; Haiti sa stala na ďalších sto rokov jedinou nezávislou čiernou republikou v karibskej oblasti, ktorej ľud nikdy nezabudol na svoje africké dedičstvo; keď sa západné pobrežie Afriky oslobodilo od koloniálnej nadvlády, prestali do karibskej oblasti prúdiť čierni otroci, ale podstata viery obyvateľov Haiti je jedinečná, avšak súčasne veľmi africká; Davis objavil, že veľa haitských roľníkov prevádzkuje praktiky *woodoo*, prepracovaného náboženstva s africkými koreňmi; bolo mu jasné, že stereotypy voodoo nie sú pravdivé; všade na vidieku však nachádzal súvislosti zvláštneho sociálneho sveta; woodooisti sú presvedčení, že môžu priamo hovoriť s väčšinou duchov, ktorí obývajú náš svet; woodooistická spoločnosť je systémom vzdelania, práva a medicíny a obsahuje etické a morálne pravidlá, ktoré regulujú spoločenské správanie; v poľnohospodárskych oblastiach tajnej spoločnosti woodoo oveľa viac ako v západnej Afrike ovláda každodenný život rovnako ako haitskú vládu; hoci väčšina cudzincov považuje zombie za určitý miestnej folklór, niektorí bádatelia jav zombie považovali za realitu a pokúšali sa nájsť vedecké vysvetlenie; niekoľko z nich, ktorí hovorili o pôsobení nejakých drog, neuspelo; najbližšie sa dostala afroameričanka Zora Neale Hurston; v roku 1938 publikovala knihu „Tell My Horse“ o voodooistickej spoločnosti; vedela o tajných spoločenstvách a bola presvedčená, že zombie sú reálnym javom; nepodarilo sa jej však nájsť prijateľné vysvetlenie; Wade Davis po svojom prilete na Haiti využil niekoľko kontaktov, ktoré pred odletom získal; Reportér britskej BBC mu odporučil, aby pohovoril s Marcelom Pierrom, majiteľom nočného podniku Eagle Bar v Saint Marc; Pierre bol tiež kúzelníkom voodoo a poskytol reportérovi BBC vzorku fyziologicky aktívneho prášku neznámeho zloženia; Davis ho preto navštívil, aby ho presvedčil k spolupráci; Pierre súhlasil a Davis mu sľúbil nešpecifikovanú finančnú čiastku; Davis potom strávil jeden deň pozorovaním, ako Pierre zbiera rôzne magické zložky vrátane úlomkov ľudských kostí a mieša ich dohromady; Davis vďaka znalosti rastlinných a živočíšnych jedov ihneď vedel, že žiadna zo zložiek nemôže spôsobiť mocné prejavy zombifikáciou; o tri týždne neskôr Davis Pierre znovu navštívil a vyhlásil, že Pierre je šarlatán; rozzúrený kúzelník Pierre mu odovzdal druhú ampulku a tvrdil, že v nej je skutočne jed; Davis však vysypal časť obsahu na dlaň a rozotrel ho na koži; „Si mŕtvy muž“, povedal Pierre a očakával Davisovho reakciu; hoci prášok skutočne mohol byť jedom, Davis zachoval pokoj; preto nakoniec Pierre privolil, že Davisovi ukáže skutočnú prípravu jedu; prášok, ktorý Davis získal v malej ampulke, vyzeral ako suchý

čierny popol; obsahoval časti ropúch, morských červov, jašteríc, pavúkov tarantúl a ľudských kostí; pre poslednú zložku sa Pierre vydal v noci na detský cintorín; jed sa rozotrie na kožu obete; asi po hodine postihnutý človek má pocity na vracanie, ťažko sa mu dýcha; na rukách a nohách pociťuje bodanie ako od špendlíkov, ktoré sa postupne šíria po celom tele; súčasne s tým sa od hrudníka ku končatinám rozširuje necitlivosť kože a svalov a nepríjemný pocit brnenia; postihnutý človek sa nemôže hýbať a z nedostatku kyslíka má modravé pery a nechťové lôžka; počas asi šiestich hodín sa jeho metabolizmus spomalí na úroveň ťažko rozoznať od smrti; Davis zistil, že zloženie prášku nebolo nikdy presné; v piatich získaných vzorkách sa množstvo zložiek líšilo, avšak podiel fyziologicky aktívnych látok bol približne rovnaký; účinok jedu tiež nebol zaručený; Davis bol presvedčený, že jed niekedy obeť paralyzoval, inokedy ju usmrtil; niekedy obeť zomrela ešte skôr, ako bola z hrobu vykopaná; jed však pôsobil dostatočne dobre na to, aby medzi ľuďmi udržiaval povesti o zombie; analýza prášku priniesla ďalšie prekvapenie; Keď Davis odchádzal na ostrov, domnieval sa, že aktívnou látkou bude durman (*datura stramonium*), ktorý okrem iného obsahuje atropín podobne ako ľuľkovec zlomocný (*atropa belladonna*); durman je psychoaktívna bylina, ktorá rastie v západnej Afrike a v ďalších tropických oblastiach a často sa používa na rituálnym a trestným účelom; Davis objavil durman tiež na Haiti, a preto sa domnieval, že stojí tiež za javom zombie; hypotéza o durmanu však mala niekoľko vážnych nedostatkov; durman vo vysokých dávkach môže spôsobiť strnulosť, avšak nemusí spôsobiť úplnú nepohyblivosť, ktorá vždy sprevádza jav zombie; navyše môže pri vysokých dávkach ľahko spôsobiť smrť; ďalšou zo zložiek, ktorej Pierre použil, bol druh morských rýb, ktoré sú schopné sa v ohrození nafúknuť a zväčšiť niekoľkokrát svoj objem; mnoho týchto rýb obsahuje silný jed tetrodotoxin, jeden z najúčinnejších neproteínových jedov, ktoré poznáme; Davis zistil, že každý zo vzoriek obsahoval tiež tento jed; zrejme najznámejším druhom týchto rýb je fugu, ktorá je v Japonsku považovaná za výnimočnú pochúťku; v Japonsku fugu môžu pripravovať len hlavní kuchári so zvláštnym osvedčením; kuchár odstráni väčšinu jedovatého tkaniva, avšak pripravená ryba má stále fyziologické účinky; konzument cíti brnenie v chrbte a slabé bodanie v jazyku a v perách a predovšetkým určité opojenie; každoročne niekoľko desiatok Japoncov zomrie v dôsledku otravy rybou fugu; Davis sa rozhodol preštudovať japonskú literatúru, aby si potvrdil účinky ryby fugu; prípady otravy sa podobajú stavu zombie; postihnutí zostávajú pri vedomí, ale nemôžu hovoriť ani sa hýbať; bol zaznamenaný prípad, keď človek, ktorý „zomrel“ po konzumácii ryby fugu, sa prebudil až po siedmich dňoch v márnici; ďalej bol zaznamenaný prípad, kedy sa človek po konzumácii fugu prebudil až v rakve; takmer všetky príznaky postihnutia zombie sa zhodujú s príznakmi otravy rybou fugu; Wade Davis bol presvedčený, že záhadu vyriešil; avšak tým jeho výskum neskončil; samotný jed z človeka zombie neurobí; Japonci, ktorí sa otrávi rybou fugu, sa nestanú zombie; ak otravu prežijú, po niekoľkých dňoch sa obvykle uzdravia; Davis chcel vedieť, prečo a ako zombifikácia pokračuje; hľadal preto odpoveď v štruktúre a viere haitskej spoločnosti; bola zombifikácia iba určitou občasnou kriminálnou činnosťou? Davis zistil, že nie; zistil, že jeden zo zombi, ktorému prišiel na Haiti, Clairvius Narcisse, a ďalší muž, s ktorým hovoril, boli vidiecki páriovia; druhý muž bol zlodej; Narcisse opustil svoje deti a predstavoval si nároky na bratovu pôdu, na ktorú nemal právo; bol presvedčený, že jeho brat zaplatil kúzelníkovi woodoo, ktorý sa zaoberal čiernou mágiou, aby Clairvia potrestal; Wade Davis v rôznych častiach Haiti zbieral rôzne jedy; dostal sa tak do nepriameho kontaktu s tajnými spoločenstvami woodoo; vrátil sa k štúdiu anthropologickej literatúry o Haiti a využíval informácie od svojich kontaktov; vďaka tomu porozumel spoločenskej štruktúre spoločnosti, v ktorej zombie vznikajú; Davisov výskum odkryl dôležitosť tajných spoločenstiev na Haiti; tieto skupiny majú svoj pôvod v bandách utečených otrokov, ktoré organizovali odpor proti francúzskym otrokárom koncom 18.st.; spoločenstvá sú otvorené mužami aj ženami a ovládajú určité územia Haiti; ich stretnutia prebiehajú v noci; v mnohých poľnohospodárskych oblastiach je hluk ich divokých rituálov počuť na míle ďaleko; Davis je presvedčený, že tieto tajné spoločenstvá nesú zodpovednosť za dohľad nad spoločnosťou a zombifikáciou je jedným z nástrojov pre udržanie poriadku; zombifikácia teda má tiež svoju spoločenskú logiku; bez hlbšieho pochopenia môže vyzeráť ako kriminálna činnosť; avšak v haitskej poľnohospodárskej spoločnosti má presne opačný význam; predstavuje trest uznávaný autoritami a formu vládnej politiky; pre haitskú poľnohospodársku spoločnosť je zombifikácia dokonca horší trest ako smrť, pretože človeka zbavuje jeho vôle a nezávislosti; woodooisti sú presvedčení, že ak človek zomrie, jeho duch sa rozdelí do niekoľkých rôznych častí; dostatočne mocný čarodejník môže spirituálny aspekt človeka („dobrého malého anjela“) uväzniť a telesný aspekt zbavený vôle použiť ako otroka; Davis štúdiom odbornej literatúry o otravách tetrodotoxínom zistil, že ak postihnutý človek prežije prvých niekoľko hodín po otrave, sám sa úplne spamätá a privedie k životu; avšak zombie zostávajú bez vôle, v akomsi tranze, ktorého príčina je prisudzovaná kúzelníkovi; Davis sa domnieval, že psychologické trauma zombifikácie

môže byť spôsobené durmanom alebo iným jedom; durman zosilňuje stratu orientácie po otrave tetrodotoxínom; tetrodotoxín a durman sú však iba formou, v ktorej sa kultúrne sily a viera mnohokrát zosilňujú a zbavujú človeka jeho vôle; Davis nebol schopný zistiť početnosť výskytov zombifikácie na Haiti; napriek tomu je možné počet zombie odhadnúť na základe počtu popráv v Spojených štátoch amerických; nie je však podstatné, koľko ľudí zomrelo na elektrickom kresle, ale to, že takýto trest existuje; ľudia na Haiti nemajú strach zo zombie, ale z toho, že sa ním stanú; Davis prisudzuje za úspech pri riešení záhady zombie svojmu prístupu; prišiel na Haiti s otvorenou myslou a snažil sa pochopiť miestnu kultúru a spoločnosť; využil svoju intuíciu, nemal žiadne predsudky a následne nerobil žiadne súdy; využil to, čo sa naučil od Richarda Schultesa, ktorý žil medzi Indiánmi ako Indián; Davis sa začlenil do haitskej spoločnosti a prenikol až do tajných spoločenstiev, kde tancoval v ich nočných rituáloch; jeho prínos k pochopeniu haitskej kultúry je zjavný; novinári sa Davisa pýtali, ako dokázal ako beloch získať potrebné informácie; avšak samotná otázka naznačuje, že pýtajúci vôbec nerozumejú haitskému obyvateľstvu a posudzujú človeka podľa farby jeho kože; pozri *vúdú*, *horor*

<http://nevsedni-svet.cz/zahada-zombie-na-haiti>
<http://sk.wikipedia.org/wiki/Zombi> (m%C5%95tvola)

Jean-Noel Lafargue: Zombie na súmraku v trstinovej plantáži na Haiti (rytina, 2005)

zombified font - typ *dekoratívneho písma*; autorom je designer Chad Savage, ktorý sa venuje predovšetkým hororovému žánru (typografia, obálky kníh, časopisov, film); pozri *Vlkolak písmo*, *horor*

Chad Savage: Zombified font (okolo r. 2009)

zombie holocaust font - v prekl. – „zombie spaľujúce písmo“; typ *dekoratívneho písma*; autorom je úspešný černošský designer Chad Savage, ktorý sa venuje predovšetkým hororovému žánru (obálky kníh, časopisov, film)

<http://www.sinisterfonts.com/>

Chad Savage: Zombie holocaust font (2009)

zombie písmo - pozri *zombie holocaust font*

zomierajúci - pozri *charita, hospitál, choroba, mŕtvy, agónia, smrť, mŕtvy, posledné pomazanie, smrteľná postel'/smrteľné lôžko, umieračik*

I. J. Repin: Ivan Hrozný a jeho syn Ivan (1885)

zona - cingulum, baltheus

zóna pamiatková - pamiatková zóna

zodiacus circulus - tiež *zvieratník* alebo *zverokruh*; kruhové zoradenie jednotlivých *perzonifikácií* a *alegórií* na tému dvanástich mesiacov; kruhové radenie obrazov je častejšie ako iné, napr. pásové; pozri *zvieratník*; *atribúty*, *symboly* a *alegórie*; *astrologické symboly*

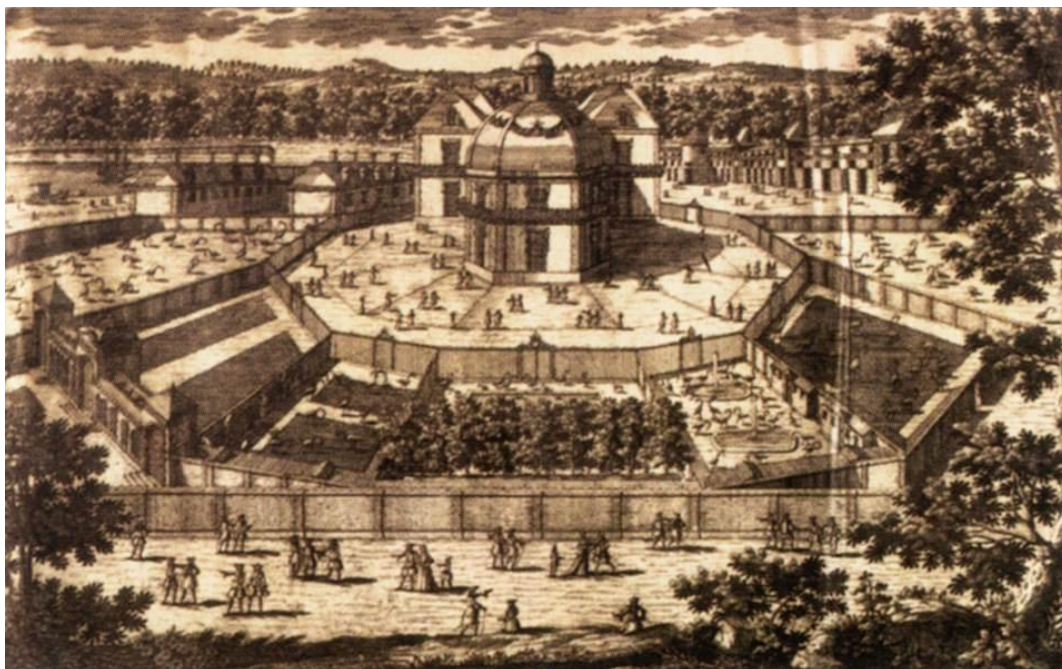
Reliéf boha Mitru zabíjajúceho býka obklopeného zodiakom (objavené v nemeckom Osterburkeni)

zodiak - zvieratník

zodiakálny muž - zvieratníkový muž

zooforos - gréc. doslovne ζωοφόρος – „nositeľ figúr“, čiže vlýs

zoologická záhrada - pozri *múseion* (Baleka); *Tenochtitlán*; porovnaj zvernica

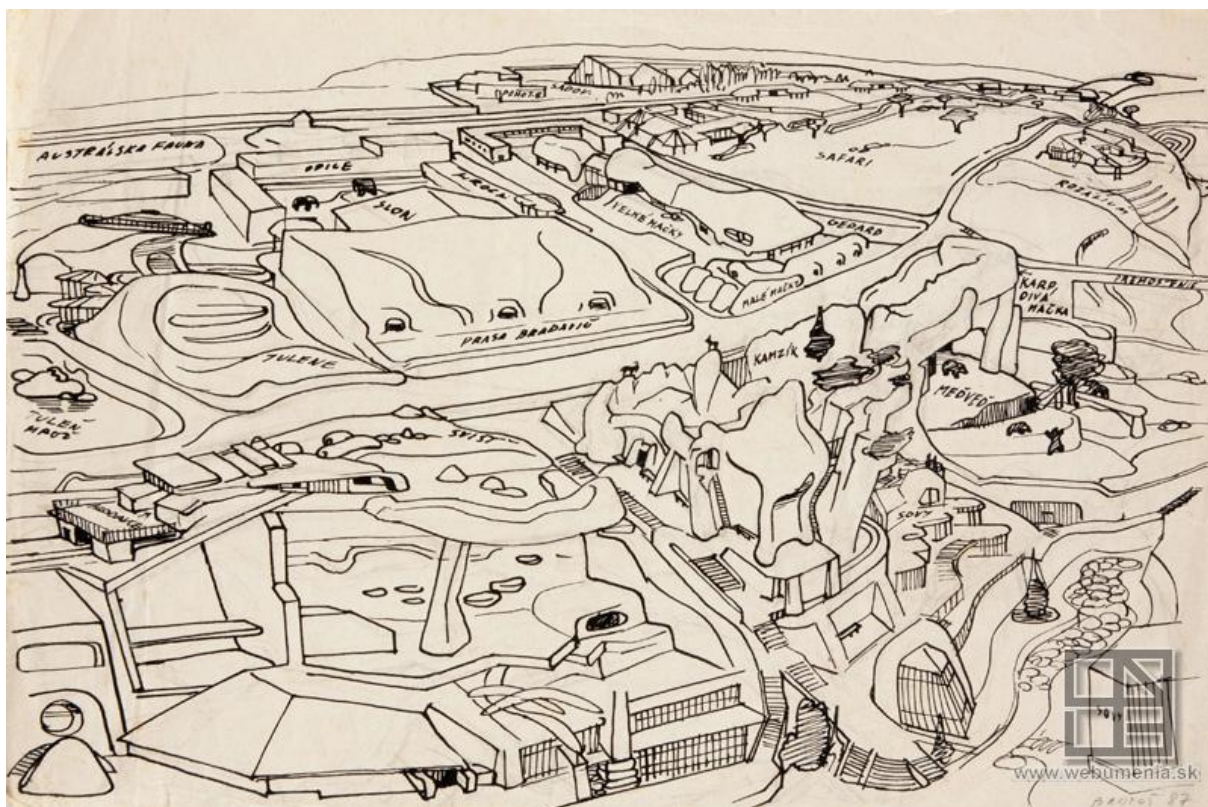
A. Aveline: Zverinec vo Versaille (18.st.)

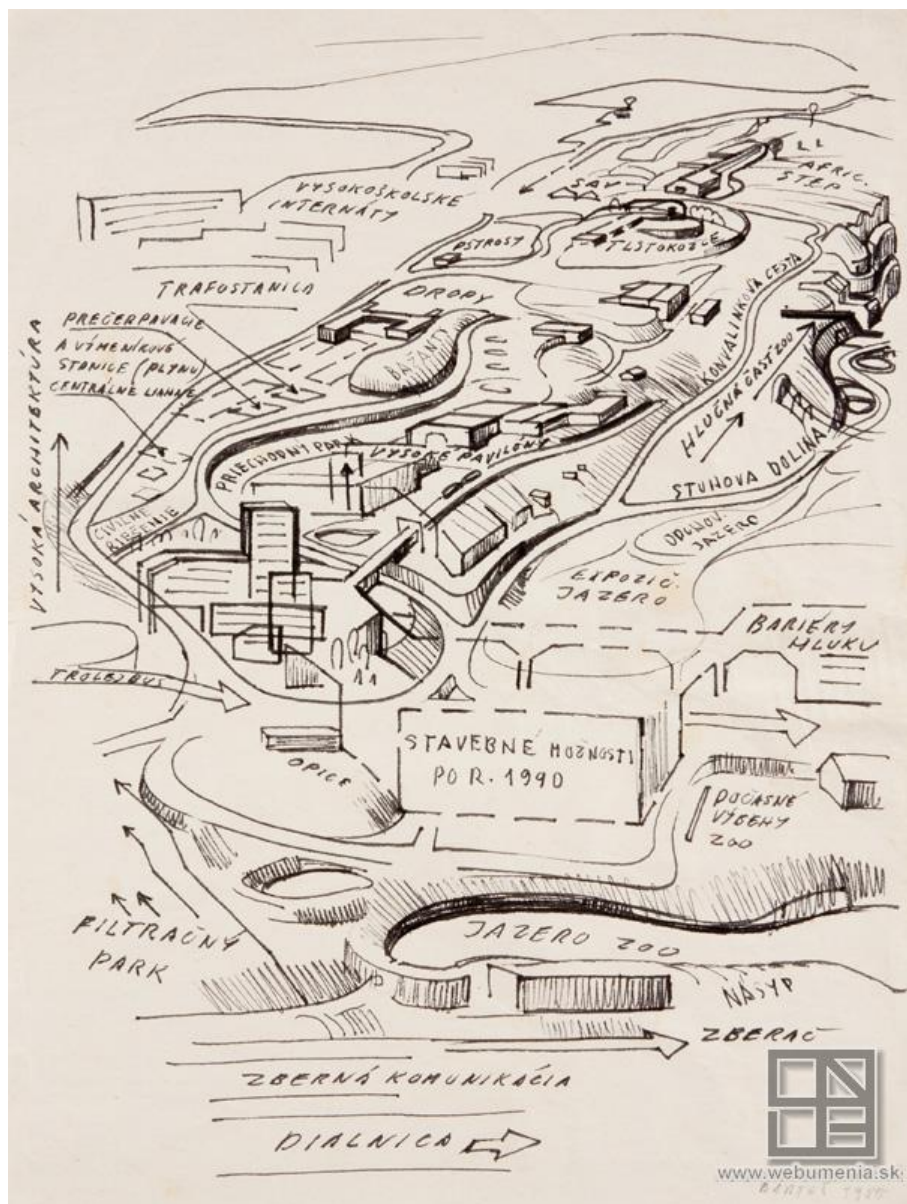
G. J. Scharf st.: Dom s dobytkom (1830)

Zoologická záhrada v Boulognskome lese (dobová rytina, pol. 19.st.)

P. Bartoš: Konceptuálne tvarovanie architektúry ZOO (koncept, 1987)

P. Bartoš (v spolupráci špecialistov):. Ekologický koncept výbehov lesného prostredia ZOO (koncept, 1984)

P. Bartoš: Budúci areál ZOO (koncept, 1984)

zoomorfizmus - v úzkom význame zobrazovanie nadprirodzených síl a bohov vo zvieracej podobe; pozri *atribút, symbol; biomorfnosť*

zoomorfná hlavica - románska kónická hlavica s figúrami zvierat

Slony (kláštorňý kostol Saint-Jean-de-Montierneuf, Francúzsko, 11.st.)

zoomorfný - teriomorfný, zvierací; pozri *zvierací štýl*, *luristánske bronz*; *skulptúrna architektúra*, *protomy*
zoomorfný ornament - tiež zvierací alebo zverný ornament; jeden zo základných typov ornamentu, inšpirovaný zvieracími motívami, napr. *búkranon*; zoomorfný ornament prevažuje v *germánskom* a *skýtskom umení* (pozri *zoomorfný štýl*); prostredníctvom germánskeho ornamentu ovplyvňuje zoomorfný ornament napr. ornamentiku *ostrovného knižného maliarstva*

Keltská národná kresba

zoomorfný stĺp so šelmami tiež *zvierací stĺp*; *románsky* typ stĺpu s plastickým dekórom prepletajúcich sa šeliem

Baleka: v *románskom umení*, zvlášť vo francúzskom a talianskom, samostatne stojace stĺpy, na ktorých *drieku* je zobrazený zápas zvieracích *démonov* s človekom alebo boje zvierat medzi sebou, často s telami do seba vpletenými (pilier dverí farského kostola v Souillacu v južnom Francúzsku, 12.st.); mimo túto oblasť sú zoomorfné stĺpy doložené iba výnimočne; mali *apotropajnú* úlohu, prípadne boli zobrazením *pekla*

zoomorfný vlys - tiež *zverný vlys*; v *rímskej antike* napr. *búkranion* alebo v *románskom umení* *beakhead*

Beakhead

zoomorfný štýl - tiež *zvierací štýl*, *teriomorfný štýl*; zoomorfný – „podobný zvieratú“

Baleka: výtvarný štýl nomádskych kmeňov euroázijských stepí (*Skýti*, *Sarmanti*), rozšírený v 2.tis.pr.Kr. a vychádzajúci zo zvieracích plastík čínskej a *anatólskej* oblasti v *dobe bronzovej*; zoomorfné motívy s dekoratívnym uplatnením; vývoj od naturalizmu (dramatický pohyb obrysových línií) k štylizácii a abstrakcii, prevaha nízkeho *reliéfu* a drobných plastík v pohybe alebo v *heraldických* kompozíciách; vrcholný prejav v *skýtskom umení*, ktoré spájalo realistický detail s dramatickým pohybom a dekoratívnou štylizáciou; *sarmatské umenie* rozkladalo pôvodné formy do dekoratívnych schém; vývoj prebiehal v niekoľkých relatívne samostatných oblastiach

(*ordoská*, altajsko-sajanská, západosibírska, *skýtsko-sarmatská*; spoločné všetkým bolo aplikované *umelecké remeslo*, *kurgany* a v pokročilej fáze štylizácia a ornamentálne tendencie; v posledných fázach zobrazenie ľudskej figúry (zápasy *heroov*) v *skýtskom umení*: *ordoské* (ovplyvnené čínskym umením) a *luristánske bronz*; prostredníctvom *Gótov* abstraktný a geometrizovaný variant; vplyv na rané stredoveké západoeurópske a škandinávské umenie (pozri *Vikingovia*, *anglo-írske umenie*, *laténsky štýl*; v poslednej fáze zoomorfný štýl v oblasti *Slovanov* a *Avarov* v 6.-8.st.; pozri *iránske umenie*; *jelenie kamene*, *umenie doby bronzovej*; *ornament zoomorfný*)

Baleka: *umenie doby bronzovej a železnej; luristánske bronz, iránske umenie*

Baleka: vo výtvarnom umení umelecké dielo alebo jeho prvky svojím tvarom pripomínajúce zviera bez toho, že by ho priamo zobrazovalo; podoba sa môže blížiť zrakovej skúsenosti, rovnako ako geometrizáciou môže byť blízka vysokému stupňu štylizácie; zoomorfné diela sa objavujú už v *dobe kamennej*; popri *skulpturálnych* a *plastických* dielach a *nástenných maľbách* sa zoomorfizácia presadila aj v *dekóru* (pozri *orientalizujúce obdobie/protokorintský štýl*); zoomorfizácia tvaru je čiastočná pri zobrazovaní bájných bytostí, je prenášaná na úžitkové a kultové *nádoby* s *apotravnou* funkciou, zobrazuje prírodné, spoločenské, etické a iné sily v *mytológiách* a *magickom myslení*; výtvary pripodobnené ľudským bytostiam sú *antropomorfné*; výtvary pripodobnené rastlinám sú *vegetabilné*; pozri *skulpturálna architektúra*

Zopfstil - nem. názov pre *copový sloh*

zore, zornička - pozri *Ušas, Aurora, Eós*

Zoričák Ján - (*1944); tiež Yan Zoritchak; patrí k najväčším osobnostiam súčasného európskeho ateliérového skla; tajomstvo skla objavoval v Čechách, najprv v sklárňach v Železnom Brode, potom v ateliéri prof. Stanislava Libeňského na Vysokej škole umeleckopriemyselnej v Prahe; r. 1970 sa presťahoval do Francúzska, domoviny svojej prvej ženy Catherine, výtvarníčky, ktorú stretol v Prahe; *ateliérové sklo* čiže sochárstvo s použitím skla vtedy vo Francúzsku nemalo ani zberateľov, ani obchodníkov; zlom v Zoričákovej kariére priniesla putovná výstava organizovaná americkým Múzeom skla v Corning na prelome 70. a 80. rokov, ktorá dorazila aj do Francúzska a kde Zoričák už figuroval pod menom figuroval Zoritchak ako jediný francúzsky sklársky výtvarník; začal byť o neho obrovský záujem; Francúzske ministerstvo kultúry ho angažovalo na vybudovanie zázemia pre novú sklársku tvorbu; Zoričák dal vo Francúzsku podnet k zrodu prvého múzea skla a výtvarného centra v Sars Poteries aj prvého sklárskeho sympózia; za prínos pre francúzsku kultúru bol v roku 1987 menovaný Rytierom Rádu umenia a literatúry; Zoričák tiež pomáhal univerzitám v Kanade, kde organizoval sklárske kurzy; pozri *českí umelci, sklo*

<http://www.spilberk.cz/fotogalerie.php?gal=87&id=1217#>

<http://www.spilberk.cz/?co=jan-zoricak-yan-zoritchak-sklo&pg=zobraz>

J. Zoričák

J. Zoričák

J. Zoričák

J. Zoričák

J. Zoričák

J. Zoričák

J. Zoričák

J. Zoričák

J. Zoričák

J. Zoričák

J. Zoričák

J. Zoričák

J. Zoričák

J. Zoričák

J. Zoričák

J. Zoričák

Zorn Anders Leonard - (†1920); jeden z významných švédskych umelcov, maliar, sochár a grafik, ktorý získal medzinárodný úspech

https://sk.wikipedia.org/wiki/Anders_Zorn

https://commons.wikimedia.org/wiki/Anders_Zorn

<https://www.google.sk/search?q=Zorn+Anders&oq=Zorn+Anders&aqs=chrome..69i57j0l3.2101j0&sourceid=chrome&ie=UTF-8>

http://surfacefragments.blogspot.sk/2012_10_01_archive.html

A. L. Zorn: Tanec letného slnovratu (1897)

A. L. Zorn: V ateliéri

A. L. Zorn: Hodinár (1906)

A. L. Zorn: Po kúpeli (1895)

A. L. Zorn: Premiéra

A. L. Zorn: Waltz

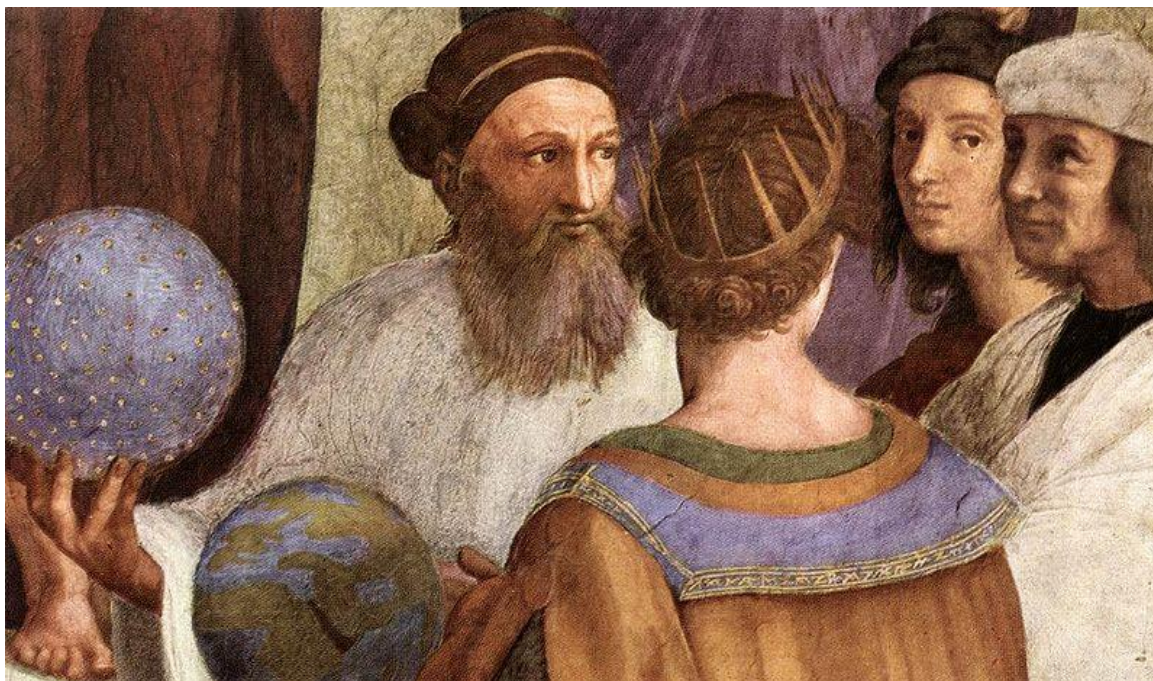
zorné pole - výsek priestoru obsiahnuteľné pohľadom nehybného oka; zorné pole je užšie ako *obzerané pole*; je dôležitým činiteľom pri kompozícii

zornička - pozri *kódexy Mayov*

zorný uhol - uhol, ktorý zvierajú lúče dopadajúce z krajných bodov pozorovaného predmetu do oka; minimálny zorný uhol je 1'; široký zorný uhol sa nazýva tiež *panoráma*; pozri *priestor obrazový*; *javisková kocka*; *perspektíva*; *futurizmus*, *kubizmus*; *aperspektívnosť*

Zoroaster - (†551 pr.Kr.); gréc.-perzsky *Zahrašutra*; iránsky náboženský reformátor a zakladateľ *zoroastrizmu*; pozri *parsismus*, *zoroastrizmus*

<http://cs.wikipedia.org/wiki/Zarathu%C5%A1tra>

Raffael: Zoroaster (zľava; detail fresky Aténska škola)

zoroastrizmus/zarathuštrizmus - staroiránsky náboženský systém, ktorý vznikol v 7.-6.st.pr.Kr. pod vplyvom proroka *Zoroastra* (perz. *Zahrašutru*), ktorý zreformoval staroiránske náboženstvo a vypracoval nábožensko-sociálnu sústavu založenú na *dualizme* kozmických princípov *dobra* a *zla*; vychádza z *mazdismu*, kultu perzského boha *Ahura Mazdu*, stelesňujúceho *dobro* a bojujúceho proti *zlu* stelesnenému *Ahrimanom*; prorok rozvádza ideu závislosti usporiadania sveta na boji dobra a zla, svetla a tmy; človek v tomto boji nie je iba nástrojom vyšších princípov a síl, ale je osobnosťou s možnosťou slobodnej voľby; učenie zamerané proti moci kmeňových vodcov, kňazov a kultu starých božstiev; zakazoval zobrazovanie boha a uctievanie tohto zobrazenia (pozri *obrazový spor*, *perzské umenie* 6); pozri *náboženstvo*; *oheň*, *apokastáza*; *expresionizmus*; *manicheizmus*, *pokušenie*; *sup*; *roh jednorožca* (Becker); *Alexander Macedónsky*, *Takht-i-Sulayman*, *Vayu-Vata*, *Tishtrya*

Lexikón náboženských hnutí: zoroastrizmus vznikol asi 1500-1000pr.Kr. a je spojený s učením proroka *Zarathuštry*, ktorý žil niekedy v 8.-7.st.pr.Kr.; podľa jeho učenia svetu dominuje večný zápas medzi princípom svetla a tmy; človek je povinný napomáhať princípu svetla v boji proti princípu tmy; jeho učenie je zhrnuté v spise zvanom *Avesta*; ide o súbor textov skladajúci sa z niekoľkých častí: *Jasna* (liturgické texty), *Jašty* (chválospevy, modlitby), *Visprat* a *Vidévhat* (texty týkajúce sa očistných rituálov); tento spis bol neskoršie (8.-9.st.) doplnený spismi v staroperzskom jazyku *pehleví*: *Zand* (komentár k *Adveste*), *Bundhašin*, *Dénkart* a dď.; v 3.st. sa zoroastrizmus stal štátnym náboženstvom Iránu; najdôležitejším zoroastrijským rituálom je ohňový rituál a obehovanie *haomy* (sanskrt. sóma), z ktorej šťavy sa vyrába „nápoj nesmrteľnosti“; používanie nápoja haoma pri bohoslužbách však Zarathuštra pôvodne zavrhol; oheň je symbolom Ahura Mazdy a je uchovávaný kňazmi (mobády) v tzv. Ohňových chrámoch, kam nie je povolený vstup neveriacim a ktoré sú zatemnené pred slnečným svetlom; na čele zoroastrijskeho *pantheónu* stojí Ahura Mazda (Ormuzd, Múdry Pán), boh dobra a svetla; jeho protivníkom je *Angra Mainju* (*Ahriman*, Ničivý boh), boh zla, tmy, satan; Ahura Mazda má šesť atribútov, ktoré bývajú ponímané ako samostatné duchovné bytosti (archanjeli či *bódhisattvovia*): 1. *Vahišta mana* (*Vohu manah*; Prenikavá myseľ), 2. *Aša vahiša* (*Ašem vahištem*; Dokonalá spravodlivosť), 3. *Chšatra* (*Chštrem vairem*; kardinálna božská kvalita, ktorá je kombináciou moci a konštruktívnej potencionality); *Spenta ármaiti* (Univerzálna láka; zbožnosť); 5. *Hurvatát* (*Haurvatát*; Dokonalosť; sebarealizácia) a 6. *Amerarát* (Nesmrteľnosť); týchto šesť atribútov sa nazýva spoločným menom *Ameša Spenta*; okrem nich má boh ešte ďalší atribút *Spenta Mainju* (Najvyššia tvorivá moc; Duch svätý; tvorivá pozitívna sila); v súčasnosti existujú zoroastrijské sekty predovšetkým v *Indii*

-v súvislosti s heslom *Angra Mainju*: keď chcel *Zarathuštra* vysvetliť pôvod zla vo svete, nemohol k tomu použiť ako príklad najvyššiu božskú bytosť *Ahura Mazdu*, ktorý bol ako najvyššie dobro spravodlivý a múdry boh, a preto ani nemohol byť pôvodcom zla; preto v zarathuštrickej koncepcii tvorí *Ahura Mazda* dve bytosti, *Spentha Mainju* a *Angra Mainju*, ktoré sú výronom jeho mysle; *Spentha Mainju* sa rozhodne konať dobro a stáva sa *Ahura Mazdovým* duchom v asi takom vzťahu ako *Duch Svätý* a kresťanský Boh; *Angra Mainju* sa stal predstaviteľom a pôvodcom všetkého zla nie preto, že by jeho podstata bola zlá, ale preto že si sám zvolil túto cestu; *Spentha Mainju* a *Angra Mainju* sú dve sily, ktoré medzi sebou neustále bojujú; treba však porozumieť ich celistvosti, lebo nemôžu existovať oddelene; spolu predstavujú svetlo a tmu, noc a deň; tento dualizmus smerom von spôsobuje, že sa do zoroastrizmu začleňujú ďalšie nové pozitívne a negatívne sily, ktoré buď stoja na strane *Spentha* alebo *Angra* a navzájom medzi sebou zápasia; dobrí duchovia sú súborne nazývaní *améša spentha* (svätí nesmrteľní), ktorí sú zosobením *Ahura Mazdových* vlastností; po boku *Angra Mainju* bojujú daevovia (démoni); Zoroaster nabáda, aby sa ľudia rozhodli konať dobro; ak konajú nepravosti, spolupracujú tak s *Angra Mainjom* a opakujú jeho voľbu; dôležitým momentom v zoroastrizme je práve možnosť, ba priam nutnosť slobodnej voľby; človeku sa tak dostáva morálnej zodpovednosti za svoje činy

-v súvislosti s heslom *Ahura Mazda*: Zarathustra kázal, že *Ahura Mazda* vytvoril „svet, ľudstvo a všetky dobré veci v ňom“ cez svojho svätého ducha, *Spent Mainju*; zvyšok vesmíru bol vytvorený šiestimi inými duchmi zvanými *améša spenthas* (svätí nesmrteľní); avšak toto sedemnásobné stvorenie ohrozuje Lož; preto dobrí duchovia *améša* a zlí démonmi *daevovia* bojovali a ľudstvo malo podporiť „dobrú náladu“, aby urýchlili nevyhnutné víťazstvo *Ahuramazdu*; veriaci by k tomuto boju na strane *Ahura Mazdu* prispieť vylúčením lži, podporovaním chudobných, niekoľkými druhmi obetí, kultom ohňa atď.; Zarathustra hovorí, že jeho učenie vzniklo na základe potrieb sociálnej reformy; tieto dostali proroka Zarathuštru do konfliktu s kňazmi oficiálneho kultu boha *Mitru* a bohyně *Anahity*; prekvapivý na jeho učení je radikálny dualizmus, ktorý žiada, aby si veriaci zvolil dobro proti zlu za sľub odmeny pri poslednom súde

-Zarathustra varoval ľudí pred posledným súdom na konci časov, keď anjeli prevedú všetkých mužov a ženy cez úzky most, tam, kde ich bude posudzovať *Spent Mainju* v podobe krásnej dievčiny; priatelia Lži sa dostanú do veľkej priepasti plnej ohňa, volanej „Najhoršia existencia“, ale stúpenci učenia Zarathuštru dosiahnu raj, ktorý s v preklade nazýva „Dom najlepšieho údela“

-novými prvkami v náboženstve stúpencov zarathuštrizmu bola personifikácia zla; podľa proroka najväčším nepriateľom božského poriadku bola Lož; existuje niekoľko textov, ktoré dávajú zlu jeho meno *Angra Mainju* – „nepriateľský duch“; je popisovaný ako vodca démonov; nie je isté, či *Angra Mainju* je výplodom Zarathuštru; namiesto toho dôsledne hovorí o Lži; na druhej strane je *Angra Mainju* veľmi staré meno, ktorým sa Zarathustra snažil nahradiť viac abstraktný pojem Lož, ktorý naznačoval väčšiu osobnú zodpovednosť; je však takmer isté, že meno nepriateľského ducha nebolo pre Zarathuštru veľmi dôležité

-ďalšou otázkou je, či bol prorok Zarathustra monoteista; v svojom učení dáva do popredia *Ahura Mazdu* a ostatných bohov takmer ignoruje; tí prichádzajú z iných hymnov Avesty

<http://it.wikipedia.org/wiki/Zoroastrismo>
<http://en.wikipedia.org/wiki/Category:Zoroastrianism>

zoschnutá ruka - pozri *Mária Salomé*

Zosimas zo Solofki - zakladateľ cenobitického mníšstva na ostrove Solovki (pozri *cenobium*), žijúci v 15.st. v Rusku; je patrónom včelstiev; pozri *včela*

<http://oca.org/saints/lives/2014/04/17/101130-venerable-zosimas-the-abbot-of-solovki>

Zosimas z Palestíny/Zosymus/Zosym - palestínsky pustovník známy vďaka mnohým zázrakom, ktoré mu vyslúžili prezývku „vykonávateľ zázrakov“; svätý vo východnej ortodoxnej a byzantskej katolíckej cirkvi; narodil v 2.pol. 5.st. za vlády cisára Theodosia mladšieho; stal sa mníchom v kláštore v Palestíne vo veľmi mladom veku a získal povest askétu; vo veku päťdesiat tri sa presťahoval do veľmi prísneho kláštora, nachádzajúceho sa v púšti v blízkosti rieky Jordán, kde strávil zvyšok svojho života; je najlepšie známy pre svoje stretnutie so sv. *Máriou Egyptskou*; bolo zvykom tohto kláštora pre všetkých z bratov ísť do púšte na štyridsať dní a tráviť čas v pôstu a

modlitbe, a nevracať sa až na *Kvetnú nedeľu*; pri putovaní v púšti stretol sv. Máriu, ktorá mu rozprávala svoj životný príbeh a spýtala sa ho, či by sa s ňou stretol budúci rok na *Zelený štvrtok* na brehu Jordánu, aby jej podal *sväté prijímanie*; urobil tak, a keď aj tretí rok prišiel k nej znovu na púšť, ale zistil, že zomrela a pochoval ju; všetko, čo vieme o Zosimovom živote pochádza zo „Života Sv. Márie Egyptskej“, zaznamenaného sv. Sofroniom, patriarchom Jeruzalema od 634-638; Sofronius sa vo svojej práci opierať o ústnu tradíciu, ktorú počul od mníchov v Izraeli; v západnej cirkvi bol tento príbeh prijatý a použité v neskorostredovekej legende o *Márii Magdaléne*, v ktorej bol Zosimas premenovaný na Maximina, a ktorú prevzala *Zlatá legenda*; túto verziu s Máriou Magdalénou (ktorá žila o 500 rokov skôr ako Zosimas) prevzal Giotto vo svojej freske v Dolnom kostole, San Francesco v Assisi

Giotto: Pustovník Zosimus dáva plášť Márii Magdaléne (freska v Dolnom kostole San Francesco, Assisi, 14.st.)

Neznámy maliar: Svätý Zozim udeľuje sväté prijímanie kajúcnici Márii Egyptskej (pred 1650)